

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

*Адамик Вікторія
НУ «Львівська політехніка»*

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ ЧИ ПРОТЕКЦІОНІЗМ: АЛЬТЕРНАТИВИ ДЛЯ КРАЇН З ПРОБЛЕМОЮ БІДНОСТІ

Аргументація на користь лібералізації міжнародної торгівлі у контексті пошуку механізмів подолання бідності у країнах, що розвиваються, набула розмаху в епоху Вашингтонського консенсусу, але в останні десятиліття трансформувалася у дискусію з наголосом на наявності спірних аспектів всеохоплюючої лібералізації. Фактично, на початок ХХІ століття сформувалося три основні точки зору на вплив фрітредерства на розвиток країн з проблемами бідності. Перша з них базується на ортодоксальних теоріях міжнародної торгівлі, які наголошують на ефективності режиму вільної торгівлі як засобу раціональної алокації ресурсів, а відтак стимулювання економічного зростання. Ця концепція віднайшла багатьох прихильників, передусім серед фахівців міжнародних економічних організацій, зокрема СОТ, МВФ та Світового банку, які пропагували ідею ультралібералізму в економіці, в тому числі у торговельній сфері впродовж років, наводячи як аргумент збільшення обсягів і частки країн, що розвиваються у світовій торгівлі.

У відповідь на застереження про неефективність розповсюдження багатосторонньої лібералізації міжнародної торгівлі на всі без винятку країн у контексті подолання бідності, апологети ідеї про її необхідність стверджують, що не фрітредерство призводить до погіршення соціально-економічної ситуації у бідних країнах, а нерациональні «долібералізаційні» обмеження. Опираючись на емпіричні дослідження, вчені наполягають, що можливе падіння добробуту внаслідок лібералізації торгівлі виникає тільки у короткостроковій перспективі, а динамічні ефекти відкриття товарних ринків більш вагомі, ніж статичні [1].

На користь політики фрітредерства для подолання бідності можна навести чимало аргументів, підтверджених теоретичними доробками та практикою. Так, вибір на користь зниження торговельних бар'єрів відкриває доступ бідних країн до емних ринків розвинутих держав, забезпечує приплив експортної виручки, а відтак полегшує обслуговування зовнішнього боргу і зменшує необхідність нових запозичень, забезпечує постачання харчових продуктів та товарів першої необхідності на нижчими цінами (зменшує вартість та покращує якість споживчого кошика населення), а також здешевлює інвестиційний імпорт, сприяючи модернізації виробництва.

Противники концепції ультралібералізму у міжнародній торгівлі стверджують, що відмова від протекціонізму загострює конкурентну боротьбу на внутрішньому рівні, що призводить до занепаду цілих секторів національної економіки, важливих для вирішення соціальних питань. Крім цього, радикальна лібералізація може призвести до підвищення цін на продовольчі товари, що негативно вплине на добробут бідних верств населення, що детермінує

необхідність суттєвих змін у внутрішній та міжнародній економічній політиці, зокрема активізації зовнішньої допомоги.

Проведення Доха-раунду переговорів країн-учасниць СОТ та утвердження концепції Сеульського консенсусу започаткували нові засади міжнародної економічної політики щодо бідних країн, спрямовані на забезпечення для них більш сприятливих умов участі у світогосподарських процесах. Зокрема, для попередження занепаду окремих соціально важливих галузей і підгалузей економіки пропонується використання певних заходів захисту національних виробників (у межах дозволеного СОТ).

Однак, індустріальні країни, з одного боку, відкривали свої ринки для менш економічно успішних партнерів, знижуючи тарифні ставки на імпорт (особливо з найменш розвинутих країн (НРК) а з іншого, активізували використання методів прихованого та колективного протекціонізму (з боку інтеграційних утворень). Успішні регіональні торговельні об'єднання створені переважно великими, економічно сильними країнами, які, збільшивши протекціоністські бар'єри, посилюють свої позиції на світовому ринку, тоді як безліч слабших контрагентів потерпають від ефекту відхилення торгівлі.

Низка політиків, науковців та фахівців з міжнародних організацій сформували модифіковану концепцію глобального фрітредерства, яку можна охарактеризувати як «поміркований протекціонізм», іншими словами, лібералізацією торгівлі з чисельними винятками та «особливими умовами». Теоретично, такий підхід покликаний сприяти розвитку бідних країн як повнопраних торговельних партнерів і запобігати несправедливій конкуренції та монополізації окремих галузей в глобальному масштабі, однак на практиці прагнення зберегти свої частки у світовій торгівлі призвели до гальмування переговорів в рамках Доха-раунду (який розпочався у 2001 р. і триває досі), трансформування його з раунду Розвитку в суперечку між ЄС та США та активізації прихованого протекціонізму.

На тлі цієї дискусії аргументи на користь концепції неоколоніалізму не видаються безглуздими: ринки бідних країн використовуються для збуту товарів з індустріально-розвинутих держав та повністю контролюються останніми; торговельна відкритість та заохочення створення філій ТНК за умов економічної відсталості стимулює імпорт та перетворює слабо розвинуту країну у «сировинний придаток» багатих держав; фрітредерство посилює залежність малих бідних країн від фінансової допомоги великих країн прямо та опосередковано (через міжнародні економічні організації); дешевий імпорт (не захищений тарифними і нетарифними бар'єрами) чинить негативний тиск на конкурентоздатність національних виробників.

Перелік використаних джерел:

1. Bannister G.J., Thugge K. International Trade and Poverty Alleviation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp0154.pdf>
2. Серпухов М. Прихований протекціонізм як інструмент сучасної міжнародної торговельної політики / М. Ю. Серпухов // Економіка розвитку (Economics of Development). – 2013 – № 4 (68). – С. 23–27.